

MIJN ZORGEN VOOR MORGEN



PRAKTIJKGIDS (ECHT)SCHEIDING

Auteurs:

Scott Martens

register-scheidingsadviseur en register-pensioenadviseur

Mieke van der Linden

MfN-registermediator

Co-auteurs:

Gonnie Bal-Schiermeier

kinder- en jeugdtherapeut en gecertificeerd stiefplan-coach

Gijs Flaming

pensioenspecialist

Jan van den Hoek

scheidingsadvocaat

Hans Liefink

register-accountant

Teun den Ouden

register-accountant

Ernest Stel

financial planner en register-scheidingsadviseur

**“You can’t stop the waves,
but you can learn to surf”**

(Jon Kabat-Zinn)



INHOUD

VOORWOORD	13
DANKWOORD	13
INLEIDING	15
SCHRIJFWIJZE EN LEESACCENTEN	15
OMSCHRIJVINGEN, DEFINITIES EN AFBAKENINGEN	16
BEGRIPPENLIJST (ECHT)SCHEIDINGS- EN VERZEKERINGSTERMEN	17
ADVIEZEN VOORAF	19
UW GEDACHTEN EN GEDRAG	19
AANDACHTSPUNTEN	20
VEELGEHOORDE SCHEIDINGSFABELS	22
GROOTSTE VALKUILEN BIJ SCHEIDING	25
SCHEIDING ALGEMEEN	27
CIJFERS	27
ALGEHELE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	29
HUWELIJKE VOORWAARDEN EN PARTNERSCHAPSVOORWAARDEN	29
DEFINITIES (ECHT)SCHEIDING EN FEITELIJKE (ECHT)SCHEIDING	33
Definitie van echtscheiding	33
Definitie van scheiding	33
Beëindiging huwelijk, geregistreerd partnerschap en samenwoning	33
ALGEMENE SCHEIDINGSREGEL IN HET BUITENLAND EN IN NEDERLAND	36
BELANG VAN DESKUNDIGE SCHEIDINGSAFWIKKELING	37
SCHEIDINGPROCEDURE	39
Scheidingsprocedure op gezamenlijk verzoek (overlegscheiding)	39
Scheidingsprocedure op eenzijdig verzoek (conflictscheiding)	44
RECHTBANK	46
Kinderverhoor	46
GEMEENTE	47
Huwelijksakte	47
Geboorteakte	47
Beëindiging van het geregistreerd partnerschap	47
Inschrijving van de scheiding	47
OVERLEGSCHIEDING	49
MEDIATOR INSCHAKELEN	49
MOMENT VAN MEDIATION	50
SCHEIDINGSADVISEUR INSCHAKELEN	51
MOMENT VAN SCHEIDINGSADVISING	52
HYBRIDE ADVISING	52
KEUZE UIT MEDIATION OF SCHEIDINGSADVISING	53
INSCHAKELING VAN EEN VERTROUWENSPERSOON	55
OVERSTAP VAN OVERLEGSCHIEDING NAAR CONFLICTSCHIEDING	56

CONFLICTSCHEIDING	59
DE PROCEDURE VAN CONFLICTSCHEIDING	59
Eigen advocaat inschakelen	59
VOORLOPIGE VOORZIENINGEN	61
Afwijkende procedure samenwoners	61
GESUBSIDIEERDE RECHTSBIJSTAND	62
KOSTEN.....	65
ALGEMENE KOSTENINDICATIE.....	65
KOSTEN BIJ CONFLICTSCHEIDING	66
KOSTEN BIJ OVERLEGSCHEIDING.....	67
Scheidingsadviseurs en uurtarief	67
Scheidingsadviseurs met een commercieel belang.....	67
Onafhankelijke scheidingsadviseurs.....	68
Tarief van een scheidingsadviseur	68
Soorten mediators	69
Onafhankelijkheid mediator.....	69
Tarief van een mediator	69
VOORSCHOTBETALING	70
WEL OF NIET AFTREKBARE SCHEIDINGKOSTEN	70
SCHEIDINGSBRANCHE	73
KEURMERKEN EN/OF (BELANGEN)VERENIGINGEN	73
TIPS OM EEN GOEDE SCHEIDINGSPROFESSIONAL TE VINDEN	76
Succes van goede scheidingsbegeleiding	76
Controleer of nazorg verleend wordt.....	77
Persoonlijk profiel van de scheidingsprofessional.....	77
Schriftelijke vastlegging.....	79
VERMOGEN EN VERDEELWIJZE	81
VERMOGENSREGIME BIJ (ALGEHELE) GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	81
NIET GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN	83
ERFENIS OF SCHENKING	84
ZWART GELD	86
TAXATIES	87
Vermogen objectief laten taxeren	87
Verschillende taxatiemogelijkheden	87
DAADWERKELIJK VERDELEN EN VERREKENEN.....	91
RECHTSGELDIGHEID EN AFDWINGBAARHEID	91
Eerlijke verdeling: verdeling bij helfte.....	92
Bepaalde zaken zijn achteraf toch gemeenschappelijk vermogen.....	92
SANCTIES BIJ BEWUST VERKEERDE VOORSPIEGELINGEN	93
Verzwijging.....	93
Aantoonbare benadeling.....	93
VERZAMELSTAAT EN VERDEELSTAAT	94
Verzamelstaat	94
Verdeelstaat	94
Balans.....	94

DEFINITIEVE VERDELING EN DE AFKOOPSOM	101
VERDELING VAN DE INVENTARIS	102
ALIMENTATIE	105
DEFINITIE ALIMENTATIE	105
Tremanormen	106
Alimentatiesoftware	106
Betalingsverplichting kinderalimentatie	107
Betalingsverplichting partneralimentatie.....	107
VASTSTELLING VAN ALIMENTATIEHOOGTE.....	107
Behoeftigheid	108
Behoeft.....	108
Draagkracht.....	109
ALIMENTATIEBEREKENING	112
De bijstandsnorm	113
Extra uitgaven	114
Jus-vergelijking	115
LANDELIJK BUREAU INNING ONDERHOUDSBIJDRAGEN (LBIO).....	116
PROCEDEREN VOOR KINDERALIMENTATIE OF PARTNERALIMENTATIE.....	118
TUSSENTIJDSE WIJZIGING ALIMENTATIE	118
Verlaging in onderling overleg	119
Juridische procedure bij wijziging	119
KINDERALIMENTATIE	121
KINDERKOSTEN EN TREMANORMEN	121
BEREKENING KINDERKOSTEN/KINDERALIMENTATIE	121
BETALING EN VERDELING VAN KINDERALIMENTATIE	124
INGANGSDATUM KINDERALIMENTATIE	125
DUUR VAN DE KINDERALIMENTATIE	125
INDEXATIE VAN KINDERALIMENTATIE	125
KINDERALIMENTATIE HEEFT VOORRANG OP PARTNERALIMENTATIE	126
AFDWINGING INNING KINDERALIMENTATIE	126
BEHANDELING DOOR DE BELASTINGDIENST	126
PARTNERALIMENTATIE	129
HOOGTE VAN PARTNERALIMENTATIE	129
DE BEREKENING VAN PARTNERALIMENTATIE.....	130
Afdwinging inning partneralimentatie	134
Behandeling door de Belastingdienst.....	134
FICTIEVE PARTNERALIMENTATIE.....	135
AFTREKBARE PARTNERALIMENTATIE SAMENWONERS	137
KOOPWONING, HYPOTHEEK EN HUURWONING	139
WOONWENS EN VERBLIJFSAFSPRAKEN	139
KOOPWONING	139
Bandbreedte-eis 60-40 en overdrachtsbelasting	142
Fiscale consequenties koopwoning.....	143
Restschuld eigen woning.....	144
De eigenwoningreserve.....	145

Nieuwe hypotheekregels	146
Hypotheekvoorzieningen	147
Hypotheekrenteaftrek na vertrek van een ex-partner na scheiding	148
SCHEIDING EN HYPOTHEEKRENTAFTREK VOOR BEIDE EX-PARTNERS	148
BELASTINGDRUK BIJ EX-PARTNERS EN DE CBI-BEREKENING	152
HUURWONING.....	152
ONDERNEMING	155
BEDRIJFSTAXATIE: 'EEN ABSOLUTE MUST'	156
OPENHEID EN EMOTIE VAN DE ONDERNEMER	159
DE BEDRIJFSWAARDE BIJSTELLEN	161
TAXATIEMETHODEN	163
De boekhoudkundige methode.....	163
De kasstroom-methode	164
VERKOOP VAN DE ONDERNEMING	166
ONDERNEMINGSCIJFERS NORMALISEREN	166
Niet altijd normaliseren	168
Een taxateur met branchespecialisatie	169
De meest praktische benadering	170
INKOMEN VAN DE ONDERNEMER	170
Eenmanszaak.....	171
Bv of nv	171
SAMENWONERS	173
DE JURIDISCHE STATUS VAN SAMENWONERS	173
SAMENWONERS EN GEMEENSCHAPPELIJKE EIGENDOMMEN.....	174
SAMENWONERS EN HET GEZAMENLIJKE KIND	175
Verplicht ouderschapsplan.....	175
Verplichte kinderbijdrage/kinderalimentatie.....	176
HUISHOUDING SAMENWONERS LIJKT VAAK OP DIE VAN GEHUWDE.....	176
De gemeenschappelijke koopwoning, inboedel en verdeling van geld.....	177
Pensioen en overlijdensverzekeringen.....	177
SCHEIDENDE SAMENWONER EN DE (VASTSTELLINGS-)OVEREENKOMST	178
BELASTINGEN EN OVERHEIDSREGELINGEN	181
BINNENLANDSE BELASTINGEN	181
WERKZAAM IN HET BUITENLAND EN WOONACHTIG IN NEDERLAND.....	182
WERKZAAM EN WOONACHTIG IN HET BUITENLAND	183
FISCAAL PARTNERSCHAP	183
Scheiden en fiscaal partnerschap.....	184
KINDERBIJSLAG EN KINDGEBONDEN BUDGET	185
Kinderbijslag.....	185
Kindgebonden budget.....	186
HEFFINGSKORTINGEN	187
Inkomensafhankelijke combinatiekorting.....	187
Alleenstaandouderkorting.....	187
TOESLAGEN	188
Huurtoeslag.....	188
Zorgtoeslag.....	189
Kinderopvangtoeslag.....	189

Gemeentelijke regelingen	190
UW KIND.....	193
VERTELMOMENT AAN UW KIND	193
SCHEIDINGSMELDING AAN UW KIND	194
Toelichting op de scheidingsreden	195
MOGELIJKE REACTIES VAN UW KIND	196
Hulp voor u en uw kind	198
Loyaliteitsconflict kind	198
Gevolgen van scheiding voor uw kind op lange termijn	199
Omgang met uw kind gedurende de scheiding	200
ZORGREGELING.....	203
CO-ouderschap	203
UW KIND WOONT VOORAL BIJ ÉÉN OUDER	204
BIRDNESTING.....	204
ZORGREGELING IS MAATWERK.....	204
Zorgregeling aansluiten bij de ontwikkelingsfase van uw kind	205
Heen en weer reizen	206
De zorgregeling goed laten verlopen	207
ouderschapsplan.....	209
INHOUD VAN HET OUDERSCHAPSPLAN	210
Concrete onderwerpen ouderschapsplan	210
UW KIND BETREKKEN BIJ HET OUDERSCHAPSPLAN	214
WIJZIGEN OUDERSCHAPSPLAN	216
PROBLEMEN MET UITVOERING VAN HET OUDERSCHAPSPLAN	216
DE ACHTERBAN	217
OPA'S EN OMA'S	218
NIEUW SAMENGESTELD GEZIN OFWEL STIEFGEZIN	221
DEFINITIE STIEFGEZIN EN STIEFOUDER	221
Een nieuwe partner	222
Omstandigheden van stiefouders	223
STIEFPLAN.....	223
Noodzaak van een stiefplan	224
Rol van de stiefplan-coach	225
Belanghebbenden bij een stiefplan	226
STIEFOUDER EN OUDERSCHAPSPLAN	229
ONZEKERHEDEN VAN UW KIND	229
De opa's en oma's bij een stiefgezin	231
OUDEDAGSVoorzieningen	233
EERSTE PIJLER: ALGEMENE OUDERDOMSWET (AOW)	234
TWEDE PIJLER: WERKNEMERSPENSOEN OF AANVULLEND PENSOEN	235
Standaardverevening van pensioen(en)	240
Pensioen directeur-groootaandeelhouder (dga)	244
Pensioenconversie	247
Pensioenverrekening	249

DERDE PIJLER: OVERIGE VOORZIENINGEN.....	250
Lijfrenteverzekeringen of lijfrenterekening.....	250
Kapitaalverzekeringen.....	251
Spaarloonregelingen, premiespaarregelingen en levensloopregelingen	251
Risicoverzekeringen	251
SCHEIDINGSCONVENANT EN OVERLEGSCHEIDING	253
SCHEIDINGSCONVENANT NIET VERPLICHT, MAAR EEN ‘ABSOLUTE MUST’	253
(Vaststellers)overeenkomsten naast het scheidingsconvenant.....	254
Online-scheiden	255
Totale indiening ineens	255
Bindende werking scheidingsconvenant	256
JURIDISCHE POSITIE VAN SCHULDEISER(S)	258
SCHULDPOSITIE TUSSEN EX-PARTNERS ONDERLING	258
NIETIGHEID EN VERNIETIGBAARHEID	259
HAVILTEX-ARREST.....	260
INHOUD VAN EEN SCHEIDINGSCONVENANT	263
DEFINITIEVE SCHEIDING	265
BESCHIKKING VAN DE RECHTBANK.....	265
INSCHRIJVING VAN UW SCHEIDING BIJ DE BURGERLIJKE STAND	265
NAZORG.....	267
ADMINISTRATIEVE NAZORG	267
HULP BIJ HET VERWERKEN VAN EMOTIES VAN U EN UW KIND	271
NIEUWE PARTNER.....	272
PRAKTISCHE ZAKEN NA UW SCHEIDING	273
ADMINISTRATIEVE EN ALGEMENE ZAKEN	273
FINANCIËN	277
KLACHTEN- EN GESCHILLENPROCEDURES	279
DESKUNDIGHEID VAN ADVISEUR, ADVOCaat OF MEDIATOR.....	279
KLACHTEN- EN GESCHILLENPROCEDURE ADVISEUR OF MEDIATOR.....	279
KLACHTEN- EN GESCHILLENPROCEDURE ADVOCaat	280
EVENTUEEL INDIENEN VAN EEN SCHADECLAIM	280
OVERIGE ZAKEN	283
BELANGRIJKE INSTANTIES	284
LOPENDE WETSVoorSTELLEN	289
BRONNEN EN AANBEVOLEN LITERATUUR	290
DE (CO-)AUTEURS	292
NOTITIES	297

Voorwoord

Gaan scheiden, maar ook gescheiden zijn, is allesbehalve gemakkelijk. Als u eenmaal als kind een scheiding heeft meegemaakt of juist als volwassene gaat meemaken, weet u waarschijnlijk ook waaróm er zo veel energie, aandacht en tijd in dit boek is gestoken.

Twee redenen: er is enorm veel versnipperde informatie over (echt)scheiding te vinden en het internet verstrekt niet altijd begrijpelijke of betrouwbare informatie. Daarnaast zijn de aanbieders die klaarstaan om uw scheiding te begeleiden, haast niet te overzien.

Met andere woorden: ik heb geen lang voorwoord nodig om u duidelijk te maken hoe belangrijk dit boek voor u kan zijn. U heeft het immers niet voor niets gekocht, geleend of gekregen. Ik hoop slechts dat u het geschrevene (te zijner tijd) zo veel mogelijk ter harte neemt.

Uw scheiding kan mij namelijk niet kort genoeg duren!

Dankwoord

Mijn dank gaat in het bijzonder uit naar Mieke van der Linden en alle co-auteurs. Zonder hun bijdrage was dit boek, dat bewust op een breed lezerspubliek gericht is, niet tot stand gekomen.

Scheidingsprofessional en freelance scheidingsdocent Jasper Horsthuis van 'De ScheidingsDeskundige', heb ik gevraagd het boek in de conceptfase te beoordelen op volledigheid, juistheid, actualiteit en aansluitingen. Jasper heeft eerder een onderzoeksscriptie geschreven die gaat over de kwaliteit van scheidingsbegeleiding in Nederland. Ik bedank hem hartelijk voor zijn review.

Daarnaast wil ik de volgende personen bedanken:

- Sieds Diesman, directeur bij Drukkerij 'Print People'.
- Dirk van Delft, grafisch vormgever bij 'De Suggestie Reclamestudio'.
- Aukje Schappin, redacteur bij 'Studio Helderder'.
- Marco Mosman, die de onderdelen fiscaal partnerschap, heffingen en toeslagen heeft gereviewd.
- Alle tipgevers en de personen die dit boek in de ontwikkel- en eindfase hebben beoordeeld als consument-lezer.

Scott Martens

Zuilichem, januari 2014

INLEIDING

Met dit boek geven wij inzicht in:

- hoe een scheiding werkt;
- wat relevant is om direct te weten;
- wat u te wachten staat, kort na de scheiding en de periode daarna.

Maar vooral: wat u moet doen om de scheiding zo vlot, eerlijk en zorgvuldig mogelijk te laten verlopen. Waarom wij voorstander zijn van een zo kort en goed mogelijk uitgevoerde scheiding, zal u na het lezen van de verschillende onderwerpen duidelijk worden.

Schrijfwijze en leesaccenten

Bij het schrijven van dit boek is veel gedaan om een scheiding zo simpel en duidelijk mogelijk aan u uit te leggen. Tijdens het schrijven van dit boek is expliciet de keuze gemaakt om minder theoretisch en analytisch in te gaan op de scheidingsaspecten en worden zo min mogelijk voetnoten gebruikt. Juist de meest voorkomende, herkenbare en praktische situaties zijn geschetst, zodat u weet op welke onderdelen de nadruk ligt bij het betreffende onderwerp of hoofdstuk.

Om de informatie effectief over te brengen zijn praktische tips, veelgemaakte fouten, aandachtspunten en voorbeelden in een gekleurd kader geplaatst voorzien van een bijbehorend symbool.

De volgende symbolen worden gebruikt:



TIP(S)



VEELGEMAAKTE FOUT(EN)



AANDACHTSPUNT(EN)



VOORBEELD

Veelgehoorde scheidingsfabels

De volgende uitspraken of beweringen hoort een scheidingsprofessional regelmatig in de dagelijkse praktijk. Als u dit boek hebt gelezen weet u dat géén van de volgende stellingen waar kunnen zijn.

Algemeen

- “Mijn ex-partner is veel beter financieel en/of juridisch onderlegd, waardoor ik in ieder geval een achterstand heb bij de verdeling van onze bezittingen, de financiën en de bepaling van de alimentaties.”
[Lees meer op bladzijde 51.](#)
- “Wij hebben geen echte scheidingsprofessional nodig omdat we het samen geheel eens zijn over de belangrijkste zaken. Door zo goedkoop en simpel mogelijk te scheiden, kunnen we beiden probleemloos snel een nieuwe start maken.”
[Lees meer op bladzijde 65.](#)
- “Ik kan niets tegen de verspilling van ons huishoudgeld of spaargeld doen die door mijn ex-partner veroorzaakt wordt. Tenminste niet zolang we nog niet gescheiden zijn.”
[Lees meer op bladzijde 93.](#)
- “Een ouderschapsplan kunnen wij als ouders heel goed alleen opstellen en beoordelen. Dat halen we zo van internet en de invulling ervan stelt weinig voor.”
[Lees meer op bladzijde 214.](#)
- “Omdat wij een advocaat in de arm genomen hebben, weten we zeker dat ons scheidingsconvenant in alle opzichten goed is.”
[Lees meer op bladzijde 280.](#)

Financiën en scheidingsverdeling

- “Ik weet dat er, ondanks dat we in algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd, nog zwart geld staat op een buitenlandse bankrekening. Maar op dat geld kan ik geen aanspraak maken.”
[Lees meer op bladzijde 86.](#)
- “Als wij in het scheidingsconvenant afspreken dat mijn ex-partner afziet van partneralimentatie en zij krijgt daarvoor (een groter deel van) de overwaarde van de woning, dan heeft die afspraak geen verdere consequenties.”
[Lees meer op bladzijde 148.](#)
- “De accountant van mijn toekomstige ex-partner heeft het bedrijf dat in de gemeenschap valt al objectief getaxeed.”
[Lees meer op bladzijde 159.](#)

Rechtbank

De rechtbank doet uitspraak bij zowel overlegscheidingen als conflictscheidingen. Bij een overlegscheiding dient één advocaat het verzoekschrift tot scheiden in en wordt dit door een rechter van de rechtbank behandeld. Voor het doen van een uitspraak worden kosten in rekening gebracht. Dit zijn zogenoemde griffierechten voor een ‘natuurlijk persoon’. De kosten voor de behandeling/uitspraak van een overlegscheiding bedragen € 282,- (2014). Bij een conflictscheiding zijn dit de kosten per persoon. Personen met een zeer laag inkomen en/of zeer weinig vermogen betalen in 2014 € 77,- aan griffierechten. Zie voor meer informatie: www.rechtspraak.nl.

Kinderverhoor

Uw minderjarig kind speelt ook een rol bij uw scheiding. Vanaf 12 jaar is de kinderrechter namelijk verplicht het voor een gesprek (“kinderverhoor”) op te roepen en zich een beeld te vormen van de situatie van uw kind. Hij zal (meestal zonder toga) vragen naar hoe het met uw kind gaat, wat het belangrijk vindt en misschien zou willen veranderen. Ook mag uw kind vragen stellen. Zonder het direct te vragen probeert de rechter een oordeel te vormen over de belangen van uw kind en specifiek de woonsituatie.

Uw kind ontvangt een brief van de rechtbank maar is niet verplicht naar het verhoor te komen. Uw kind mag een brief schrijven dat het niet zal verschijnen en wat het vindt van de situatie, maar dat is niet verplicht. De rechter zal met de mening van uw kind rekening houden, maar die mening is niet doorslaggevend. Het vaak gehoorde “Mijn kind wordt over een paar maanden 12 jaar en mag dan zelf beslissen bij wie het gaat wonen”, is dus een fabel. Soms worden ook kinderen jonger dan 12 jaar gehoord. Dat is het geval als de rechter vindt dat een gesprek belangrijk is of als uw kind zelf aangeeft een gesprek met hem te willen. In dat laatste geval kan de rechter dit verzoek afwijzen.



Er is een brochure over kinderverhoor ontwikkeld door de rechterlijke organisatie. U kunt deze downloaden via de website www.rechtspraak.nl met behulp van de zoekmachine. Ook is op deze website een instructiefilm te zien, zodat uw kind enigszins voorbereid is op wat er tijdens het verhoor ongeveer zal kunnen gebeuren.

Download kosteloos
de brochure over
kinderverhoor.

Overstap van overlegscheiding naar conflictscheiding

Tijdens het proces van een overlegscheiding wijzigen de verhoudingen tussen ex-partners soms. Met name gedurende besprekingen over financiële aspecten en/of de zorgregeling voor het kind, kunnen ex-partners de neiging krijgen om 'te verharden' in hun standpunten. Een verharding tussen ex-partners kan bijvoorbeeld ontstaan door onwetendheid, misgunnen of specifiek het uitoefenen van macht. Bij een overlegscheiding zijn de scheidende cliënten in eerste instantie zelf verantwoordelijk om dergelijke ontwikkelingen te voorkomen.



De scheidingsprofessional is verantwoordelijk voor het signaleren en bespreekbaar maken van onder andere de 'verharding' en het niet nakomen van afspraken tussen ex-partners. Als dit niet op tijd wordt gemanaged door de professional, kan achterdocht, wantrouwen en zelfs respectloosheid ontstaan tussen alle drie partijen. Tussen ex-partners mondt dit soms uit, buiten het zicht van de scheidingsprofessional om, in manipulatie, intimidatie of zelfs fysiek geweld. In extreme gevallen worden dergelijke gedragingen zelfs vertoond in het bijzijn van de professional.

De kans op een succesvolle en vooral evenwichtige overlegscheiding is op dat moment erg klein. Soms helpt het om de besprekingen 'tijdelijk op te schorten en het stof te laten neerdalen'. Als opschorting niet helpt, moet u zich afvragen of u en uw ex-partner wel bereid zijn om over ieders 'eigen gelijk' en de rancune heen te stappen. Een reden om definitief met de besprekingen te stoppen kan ook zijn dat uw scheidingsprofessional onvoldoende autoriteit heeft of u beiden onvoldoende begeleiding geeft. Soms is het een combinatie van beide ontwikkelingen.

Durf in een dergelijke fase uw mening en de gang van zaken bespreekbaar te maken bij uw professional en uw ex-partner. U kunt in dat geval beter 'stoppen' met het overlegproces dan het blijven voeren van moeizame besprekingen en het nemen van beslissingen waar u zelf niet helemaal achter staat. De kans is namelijk groot dat het draagvlak bij een besluit bij u of uw ex-partner beperkt en/of van tijdelijke aard is.

De praktijk leert dat, als het vertrouwen tussen ex-partners eenmaal is geschaad, dit vertrouwen op korte termijn niet snel meer hersteld wordt. In dat geval is het dan beter om een eigen advocaat in te schakelen die alleen uw belangen behartigt. Ook bij een scheiding geldt: "Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald."

Wees niet bang om een overlegscheiding op te schorten of alsnog stop te zetten.

KOSTEN

Een scheiding gaat altijd gepaard met het maken van kosten. Kosten die u bij het aangaan van de relatie liever niet had willen maken en waarvoor u samen hoogstwaarschijnlijk geen voorziening getroffen heeft. In dit hoofdstuk leggen we aan u uit welke kosten u tegemoet kan zien en welke partijen welke kosten in rekening brengen.

In dit hoofdstuk geven wij u inzicht in:

- De kosten bij een overlegscheiding en een conflictscheiding.
- Welke soorten scheidingsadviseurs er zijn en wat zij per uur kosten.
- Welke soorten mediators er zijn en wat zij per uur kosten.
- Welke scheidingskosten aftrekbaar zijn voor de belasting.

Algemene kostenindicatie

U dient er rekening mee te houden dat veel personen en instanties betrokken kunnen zijn bij (de gevolgen van) uw scheiding. Denk daarbij aan een scheidingsprofessional, de rechtbank, een notaris, een makelaar, intermediair, uw eigen onderneming en/of uw accountant.

De kosten van een scheiding lopen behoorlijk uiteen. Een goede scheidingsadviseur kijkt op zijn minst naar de rechtvaardige en de eventuele contractuele verdeling van zaken, de fiscale consequenties en de waarde van alle (on)roerende zaken.



Soms wordt op internet gesproken over volledige begeleiding bij scheiding voor maar € 450,- of € 675,- per persoon of zelfs per koppel. Dat is soms inclusief de kosten voor indiening van de scheiding bij de rechtbank.

Als u weet dat de advocaat- en rechtbankkosten tussen de € 600,- en € 850,- bedragen, blijft er weinig financiële ruimte over voor goede en/of meerdere adviezen. Wees u zich bewust van het feit dat de begeleiding tijdens de scheiding beperkt zal zijn en wellicht erger: van slechte kwaliteit.

Vaak ontbreekt een degelijk onderzoek naar een passende juridische, fiscale en/of financiële verdeling of verrekening of worden onvolledige of onjuiste alimentatieberekeningen gedaan. In sommige gevallen worden lege of juist vooraf ingevulde documenten toegestuurd. Dan wordt aan cliënten gevraagd om zelf met een verdeling te komen en/of cruciale beslissingen te nemen met een zeer beperkte uitleg. Vervolgens kan dit resulteren in een slecht scheidingsconvenant en/of ouderschapsplan, met alle gevolgen van dien.

Goedkoop is meestal duurkoop!
Dat geldt ook voor scheidingsaanbiedingen

Verzamelstaat en verdeelstaat

In het voorgaande hoofdstuk 'Taxaties' hebben we aangegeven dat al het vermogen opgenomen moet worden in een verzamelstaat en een verdeelstaat. Helaas is een dergelijke inrichting van het convenant nog geen 'vuistregel' bij alle scheidingsprofessionals. Ook is de methodiek nog te weinig doorgevoerd als onderdeel van een conflictscheiding. Het opstellen van een verzamelstaat en een verdeelstaat kan alleen maar leiden tot een beter inzicht in het gemeenschappelijke vermogen en de eventueel ingebrachte privévermogens. Door het uitgebreid uitleggen van deze methodiek laten wij u zien dat een verzamelstaat en een verdeelstaat duidelijkheid en overzicht scheppen bij een verdeling.

Verzamelstaat

Een verzamelstaat is niets anders dan een opsomming van alles wat u en uw ex-partner aan gemeenschappelijk vermogen hebben. U ziet in één oogopslag wat u gemeenschappelijk heeft aan bezittingen en schulden. Met een goede inventarisatie kan een scheidingsprofessional u direct laten zien 'wat er voor u op het spel staat'. Dit is immers wat u moet verdelen. Hoe dat vervolgens gebeurt, is weer een volgende stap. Als u, bij bijvoorbeeld een overlegscheiding, het hierover samen met uw ex-partner en de scheidingsprofessional eens bent, is in ieder geval al een belangrijke horde genomen. Eventuele zaken waarvan u de waarde nog niet weet zoals dure sieraden of inventaris kunt u onder de noemer 'pro memorie' opnemen. Meer informatie over pro memorie posten, kunt u later in dit hoofdstuk lezen.

Verdeelstaat

De verdeelstaat is een overzicht waarin u kunt zien hoe de specifieke onderdelen van het gemeenschappelijk vermogen aan u en/of uw ex-partner toebedeeld zijn. Het is in feite een splitsing van de verzamelstaat. Bepaalde onderdelen worden geheel, exact voor de helft of in een andere verhouding aan elkaar toebedeeld.

Balans

Als het vermogen gemeenschappelijk is, is het uitgangspunt dat er balans ontstaat bij de verdeling tussen ex-partners. Mocht die er niet zijn, dan moet de ex-partner die meer krijgt de andere ex-partner met geld en/of goederen compenseren.

Verplichte kinderbijdrage/kinderalimentatie

Ondanks dat u niet op een formele manier de relatie beëindigt, zoals via een rechtbank of een notaris, is het laten maken van een kinderalimentatieberekening wel een 'absoluut vereiste'.



Veel samenwoners vergeten bij de scheiding een goede berekening te laten maken voor de kinderalimentatie. Soms leggen ze, als ze wel een berekening hebben laten maken, de bijdrage niet als afspraak schriftelijk vast.

Samenwonende ouders zijn namelijk wettelijk verplicht bij te dragen aan de kosten voor hun eigen kind. Als één van de ouders weigert bij te dragen of door te betalen, dan zal de andere ouder veel moeite moeten doen om alsnog die bijdrage te vorderen.

Met een correcte berekening van de kinderalimentatie voorkomt u latere discussies en eventuele rechtszaken. Daarnaast kunt u deze meteen laten vastleggen in een schriftelijke overeenkomst zodat u later sterker staat bij een eventueel conflict waarover een rechter uitspraak zal doen.

Laat een
scheidingsprofessional
een berekening maken
voor de kinderalimentatie

Huishouding samenwoners lijkt vaak op die van gehuwden

De ervaring leert dat naarmate uw samenwoning langer duurt, meer zaken gemeenschappelijk zijn geworden dan u waarschijnlijk in eerste instantie aannam. Zeker als het gaat om een woning met hypotheek, één of meer gezamenlijke kinderen en een boedelverdeling, kan het vaak lastig voor u zijn om te bepalen hoe alles verdeeld en vastgelegd kan worden. Een verdeling van uw woning, de bijbehorende hypotheek, de betaalbaarheid of overname ervan, een ouderschapsplan opstellen en een juist bedrag voor de kinderalimentatie kan men dan beter aan een gespecialiseerd scheidingsadviseur overlaten. Ook al bent u daar door weinig mensen in uw omgeving op gewezen.



Een huishouding van samenwoners lijkt, naarmate de relatieperiode langer voortduurt, steeds meer op een huishouding van getrouwde partners. Financieel en fiscaal zijn er echter een aantal belangrijke verschillen bij overlijden, scheiding en vooral ouderdom. Laat u goed informeren door een scheidingsadviseur over wat u te wachten staat op deze gebieden na uw scheiding.

Laat u informeren over
de fiscale en financiële
gevolgen bij scheiding,
ouderdom en overlijden

UW KIND

Als u gaat scheiden, dan scheidt uw kind met u mee. Hij heeft niet voor de scheiding gekozen, maar moet vaak wel de grootste gevolgen dragen. Het is daarom van groot belang om voldoende aandacht te hebben voor de kwetsbaarheid en de moeilijke positie van uw kind bij scheiding. Om u zo veel mogelijk te kunnen voorzien van nuttige tips en adviezen hebben wij geput uit eigen ervaring en de vele publicaties op dit terrein. Een beschrijving van de achterliggende theorieën en onderzoeken is daarbij achterwege gelaten.

In dit hoofdstuk gaan we nader in op:

- De scheidingsmelding aan uw kind.
- De mogelijke reacties van uw kind op de scheiding.
- Uw omgang met uw kind tijdens de scheiding.
- De zorgregeling, het ouderschapsplan en het stiefgezin.

Een scheiding die niet goed verloopt, kan uw kind voor het leven tekenen. Wij raden u sterk aan om in aanvulling op dit hoofdstuk een boek te lezen over de gevolgen die de scheiding voor uw kind kan hebben, zodat u écht doordrongen raakt van het belang van een conflictloze scheiding voor uw kind. Dit zal u sterken in uw voornemen om van uw scheiding geen vechtscheiding te maken en om de belangen van uw kind boven die van uzelf te plaatsen. Oók als u het zelf heel moeilijk heeft en zich gekwetst voelt door uw ex-partner. U vindt literatuurtips achterin dit boek.

Vertelmoment aan uw kind

Wacht, indien mogelijk, tot het besluit om te scheiden definitief is en de datum waarop één van u beiden vertrekt vaststaat. Breng uw kind dan een paar weken van tevoren op de hoogte zodat hij zich erop kan voorbereiden. Zorg dat over bepaalde dingen al duidelijkheid is, bijvoorbeeld over waar uw kind gaat wonen en de zorgregeling.



Wacht niet te lang met de scheidingsmelding. Een kind voelt vaak al dat er iets gaande is. Ook loopt u het risico dat uw kind het eerder van anderen hoort.

Kinderen zijn niet gek.
Doe snel melding van uw
scheiding

NIEUW SAMENGESTELD GEZIN OFWEL STIEFGEZIN

Volgens scheidingsonderzoekers Ed Spruijt en Helga Kormos waren er in 2010 in Nederland naar schatting 184.000 stiefgezinnen. Deze gezinnen zijn ontstaan uit een nieuwe samenstelling van partners en hun kinderen in één huishouden.

Deze populatie zal blijven groeien zolang ouders een nieuwe relatie aangaan waarbij één van de partners al een kind heeft uit een eerdere relatie. Vanwege het groeiend aantal en de beperkte literatuur hierover, besteden we specifiek aandacht aan de ontwikkelingen in deze huishoudens.

In dit hoofdstuk gaan we in op:

- Wat men onder een stiefgezin, ook wel nieuw samengesteld gezin genoemd, verstaat.
- Welke aspecten u bij een stiefgezin tegen kunt komen.
- Wat een stiefplan is, welk doel het dient en waarom het noodzakelijk is.
- Wat de rol is van de stiefplan-coach.
- Wie belanghebbenden zijn bij een stiefplan.
- Waar uw kind in een stiefgezin mee te maken kan hebben.

Definitie stiefgezin en stiefouder

De definitie van een samengesteld gezin is²⁴ : “een vrijwillige gemeenschappelijke huishouding van minimaal twee generaties familieleden”. Los van deze definitie komt het er grofweg op neer dat één of beide partners één of meer kinderen samen onderbrengen in een huishouden en een relatie met elkaar hebben. Een stiefouder is de echtgenoot, echtgenote of partner van iemands ouders op grond van een latere relatie van die ouder²⁵.

²⁴ Bron: website Encyclo.nl.

²⁵ Bron: website Wikipedia.nl

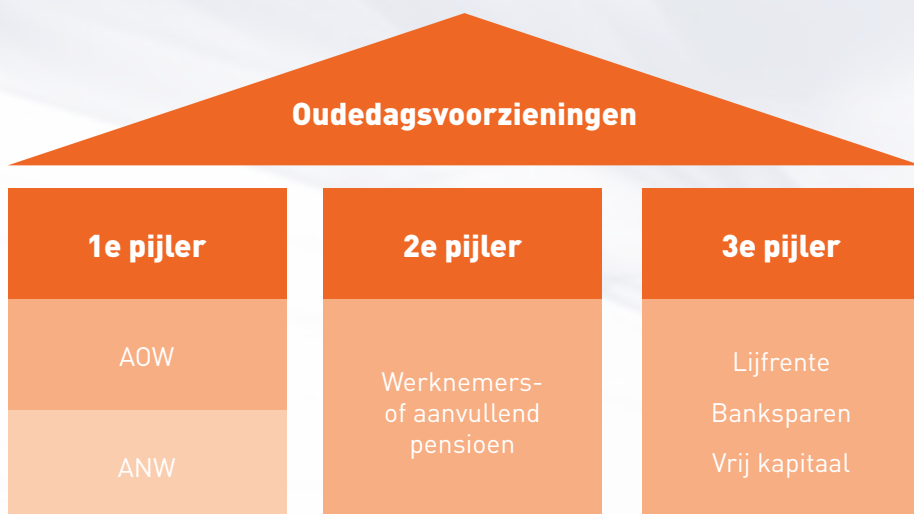
OUDEDAGSVOORZIENINGEN

De term ‘oudedagsvoorziening’ is een heel breed begrip en zorgt bij de scheidingsbesprekingen voor nogal wat vragen. In dit hoofdstuk leggen wij de verschillende soorten oudedagsvoorzieningen aan u uit en hoe u hiermee tijdens uw scheiding kunt omgaan.

Vervolgens leggen wij aan u uit:

- Hoe het 3-pijlersysteem werkt.
- Hoe de AOW tot stand komt en wat de impact van uw scheiding is op de AOW.
- Welke soorten pensioen bij uw scheiding betrokken kunnen zijn.
- Wat de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding voor u kan betekenen.
- Hoe omgegaan wordt met het pensioen van de directeur-grotaandeelhouder.
- Welke overige voorzieningen u kunt hebben in de derde pijler en hoe u hiermee omgaat bij uw scheiding.

Oudedagsvoorzieningen worden vaak ‘pensioen’ genoemd. Het begrip pensioen wordt niet altijd juist gehanteerd. Als mensen praten over pensioen dan is het goed mogelijk dat men alle drie soorten oudedagsvoorzieningen bedoelt, of slechts één specifieke. Bij scheidingsbesprekingen is het echter cruciaal om deze begrippen, die ook wel ‘drie pijlers’ worden genoemd, goed te hanteren. Hierdoor houdt men overzicht op om welke soort oudedagsvoorzieningen het gaat, de specifieke aspecten en aandachtspunten. Onderstaand schema geeft de drie pijlers van oudedagsvoorzieningen weer.



Belangrijke instanties

Naast het benaderen van scheidingsprofessional, kunt u met vragen ook terecht bij overheidsinstanties, belangenverenigingen en/of koepelorganisaties. Wij geven u een opsomming van de meest relevante instanties die u kunnen bijstaan bij (de verwerking van) uw scheiding.

Advocaatzaken (Nederlandse Orde van Advocaten)

De Nederlandse Orde van Advocaten (de Orde) is er voor iedereen die zijn recht zoekt en die daarbij een advocaat nodig heeft. Iedereen die in een juridisch geschil verzeild is geraakt of verdacht wordt van een strafbaar feit kan rekenen op rechtsbijstand van een advocaat. De Orde heeft de publieke taak hiervoor te zorgen.

Meer informatie: www.advocatenorde.nl

Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW)

Het AMW biedt kosteloos ondersteuning aan volwassenen en jeugd, onder meer in de vorm van individuele gesprekken, gespreksgroepen of cursussen (die soms wel iets kosten). Het aanbod houdt ook hulp bij scheiding in, maar kan van plaats tot plaats verschillen. Kijk voor adressen in de gemeente- of telefoongids van uw woonplaats of op de landelijke website.

Meer informatie: www.algemeenmaatschappelijkwerk.nl

Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

Het CJG biedt informatie, advies en lichte ondersteuning bij opvoed- en opgroevragen. Ook voor relatie- en scheidingsvraagstukken kunt u er terecht. Ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals kunnen er in principe zo binnenlopen. De dienstverlening is kosteloos. In het CJG werken veel instellingen nauw samen, waaronder het Algemeen Maatschappelijk Werk en de GGD/Jeugdgezondheidszorg.

Meer informatie: www.cjg.nl

Het Juridisch Loket

In 2004 is Stichting het Juridisch Loket opgericht. Het Juridisch Loket wordt gefinancierd met subsidie van de Raad voor Rechtsbijstand en het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Meer informatie: www.juridischloket.nl

De (co-)auteurs

Scott Martens



Scott is eigenaar en adviseur van de bureaus/labels BudgetScheiding.NL, Martens Scheidingsadvies en ScheidingScan.NU. Hij heeft het diploma Register Erkend Financieel Echtscheidingsadviseur behaald, is registerpensioenadviseur, geeft lezingen, trainingen en levert bijdrages aan artikelen of studiegidsen. Hij geeft scheidingsadvies op juridisch, financieel, sociaal of fiscaal gebied bij conflictscheidingen en bij overlegscheidingen begeleidt hij beide cliënten persoonlijk. Scott is mede-oprichter en bestuurslid van de Kring van Scheidingsspecialisten (KvS).

Martens | Scheidingsadvies Divorce advisory

Martens Scheidingsadvies

is actief voor cliënten die gezamenlijk een hoger inkomen hebben dan € 70.000,- bruto per jaar en/of een netto vermogen hebben van meer dan € 300.000,-. Het kantoor wordt zowel bij een overlegscheiding als bij een conflictscheiding vooral ingeschakeld door ondernemers, expats en topfunctionarissen. In veel gevallen wordt er nauw samengewerkt met accountants, intermediairs, mediators, advocaten en fiscalisten. Voor meer informatie: www.mscheidingsadvies.nl.

BudgetScheiding.NL

BudgetScheiding.NL

is actief voor cliënten die gezamenlijk een lager inkomen hebben dan € 70.000,- bruto per jaar en/of een netto vermogen hebben van minder dan € 300.000,-. BudgetScheiding.NL is van oorsprong het allereerste Nederlandse scheidingskantoor dat een overlegscheiding aanneemt en afwikkelt met de vereiste deskundigheid voor een vast budget. Voor meer informatie: www.budgetscheiding.nl.

ScheidingScan.NU

ScheidingScan.NU

bedient cliënten die voor € 449,- (inclusief btw) een grove indicatie willen van wat hen grofweg te wachten staat bij hun scheiding. Daarnaast wordt vanaf € 249,- (inclusief btw) een second opinion gegeven per berekening, scheidingsverdeling of ouderschapsplan. Voor meer informatie: www.scheidingscan.nu.

Mieke van der Linden



Mieke is MfN-registermediator en heeft veel ervaring met de sociaal-emotionele begeleiding van scheidende stellen. Daarbij brengt zij grote deskundigheid en eigen ervaring in ten aanzien van de gevolgen van scheiding voor kinderen en hoe ouders deze gevolgen tot een minimum kunnen beperken. Dit vertaalt zich onder andere in een werkbaar ouderschapsplan waar de kinderen zich goed bij voelen en waar ouders te allen tijde op terug kunnen vallen. Mieke is oprichter en eigenaar van bureau DOOR1DEUR en tevens mede-oprichter en bestuurslid van de Kring van Scheidingsspecialisten (KvS).

DOOR1DEUR



DOOR1DEUR lost conflicten op en voorkomt ze.

Diensten zijn:



Mediation

- Arbeidsconflicten.
- Zakelijke conflicten.
- Conflicten met de overheid.
- (Ondernemers in) scheiding.



Samenwerking

- Conflictcoaching.
- Teamconflicten.
- Advies en begeleiding van samenwerkingsverbanden.



Bewonersparticipatie

- Communicatie met bewoners bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Interactieve beleidsvorming.

DOOR1DEUR kent een bovengemiddeld slagingspercentage en werkt voornamelijk op basis van doorverwijzing en aanbeveling.

Voor meer informatie: www.door1deur.nl.

Gonnie Bal-Schiermeier



Sinds de oprichting in 2000 is Gonnie eigenaar van Helica: praktijk voor kinder- en jeugdtherapie. Vanuit teken-kunstzinnige therapie, psychomotorische therapie, leerlingbegeleiding en opvoedkundig advies, hanteert zij een aanpak die oplossingsgericht is.

Als gecertificeerd KIES-coach (KIES = Kind In Echtscheiding Situatie) en gecertificeerd Stiefplan-coach kan Gonnie zowel een behandelende als een adviserende functie vervullen. Vanuit haar expertise begeleidt ze zowel kinderen als (stief)ouders. Zij wordt binnen haar werkzaamheden onder andere betrokken bij het tot stand komen van ouderschapsplannen en stiefouderschapsplannen. Gonnie is als ‘ambassadeur van het kind’ nauw betrokken bij kinderen die te maken hebben (gehad) met rouw en verlies. Bij praktijk Helica brengen kinderen hun vragen, zorgen en wensen samen met Gonnie in beeld. In bovenstaande functies laat zij de kinderen tot hun recht komen.

Gonnie heeft als gecertificeerd stiefplan-coach het hoofdstuk ‘Nieuw samengesteld gezin ofwel stiefgezin’ geschreven. Alle overige kindgerelateerde teksten zijn een bijdrage van Mieke van der Linden en/of Scott Martens.

Voor meer informatie: www.helica.nl.

Gijs Flameling



Vanuit zijn brede ervaring is Gijs al jaren werkzaam in advies-, management- en beleidsfuncties binnen de pensioensector en het bankwezen.

De sociaaleconomische en maatschappelijke context in het algemeen en van pensioen in het bijzonder hebben zijn interesse. Gijs is daarnaast bestuurslid bij VVD Houten.

Gijs Flameling is bereikbaar via LinkedIn en Twitter (@flaam01).

Jan van den Hoek



Jan is in het jaar 1978 als advocaat beëdigd (Rechtbank Rotterdam) en is vanaf dat moment onafgebroken in die functie werkzaam. Na zijn stage op een klein kantoor in Rotterdam (algemene praktijk), is hij zelfstandig advocaat sinds 1981. Vanaf 2000 is hij werkzaam in Hellevoetsluis. Daarnaast is Jan mede-oprichter bestuurslid van de Kring van Scheidingsspecialisten (KvS).

Jan is met name actief op het gebied van het familierecht, waarbij het behandelen en afwikkelen van 'overlegscheidingen' zijn voorkeur heeft. Ook ondersteunt hij cliënten die in aanmerking komen voor de door de overheid gefinancierde rechtshulp.

Voor meer informatie: www.jfjvandenhoek.nl.

Hans Liefink



Hans is medeoprichter en aandeelhouder van de onderneming Partner in Finance, een allround MKB-adviesorganisatie waar diverse accountants werkzaam zijn die handelen onder een AFM-vergunning voor wettelijke controles en detachering van financials. Hans is gespecialiseerd in het adviseren van DGA's en grotere familiebedrijven en verzorgt de financiële afwikkeling van scheidingen van ondernemers. Hij is ruim 20 jaar in het vakgebied als registeraccountant actief, waarvan 11 jaar als afgestudeerd RA.

Voor meer informatie: www.partnerinfinance.nl.

Teun den Ouden



Teun is, zoals zijn directe collega Hans, ook adviseur van dga's en grotere familiebedrijven. Hij is mede-aandeelhouder van het bedrijf Partner in Finance en doet ook bedrijfswaarderingen van scheidende ondernemers. Teun is registeraccountant en ruim 14 jaar actief in het vakgebied, waarvan 3 jaar als afgestudeerd RA.

Voor meer informatie: www.partnerinfinance.nl.

Ernest Stel



Ernest is Federatie Financieel Planner (FFP) en Register Financieel Echtscheidingsadviseur (RFEA).

Hij is eigenaar van Tulipinv Financial Planning en Echtscheidingspartner.nl. Vanuit zijn onderneming verstrekt hij persoonlijk financieel advies op diverse terreinen.

Voor meer informatie: www.echtscheidingspartner.nl.

“Een (echt)scheidingsboek als geen ander.”

Als u gaat scheiden, wilt u geen fouten maken. Fouten die moeilijk zijn terug te draaien. Fouten waar u en uw kind de dupe van kunnen worden. Daarnaast wilt u goed begeleid worden.

Mijn zorgen voor morgen is een handige scheidingsgids die er vooral op is gericht om u te behoeden voor veelgemaakte fouten bij (echt) scheiding.

Met dit boek voorkomt u onder andere dat:

- u de verkeerde procedures volgt of verkeerde beslissingen neemt;
- u de verkeerde scheidingsprofessional inschakelt;
- u minder krijgt dan waar u recht op heeft;
- u te veel alimentatie betaalt of juist te weinig alimentatie ontvangt;
- u onjuist omgaat met de koopwoning en de hypotheekrenteaftrek;
- u fouten begaat als (niet-)ondernemende ex-partner;
- u als samenwoner voorbij gaat aan belangrijke scheidingszaken;
- u uw kind onnodig beschadigt door de scheiding;
- u na uw scheiding onverwachte belastingen moet betalen.

Daarnaast komen financiële, fiscale, juridische en vooral sociale gevolgen van scheiden ruim aan bod. De auteurs geven ieder vanuit een eigen specialisme en per onderwerp aan wat er mis kan gaan en wat u kunt doen om dit te voorkomen. Ieder onderwerp is daarom rijkelijk voorzien van tips, adviezen, veelgemaakte fouten, aandachtspunten en (reken)voorbeelden.

Mijn zorgen voor morgen is geschreven voor partners die na hun huwelijk, partnerschap of samenwoning uit elkaar gaan en vooral goed voorbereid willen gaan scheiden. Het is een boek dat ook heel waardevol kan zijn voor adviseurs die te maken hebben met scheidende cliënten.



“Scott Martens is registerscheidingsadviseur en register-pensioenadviseur. Zijn expertise ligt bij de juridische, fiscale en financiële aspecten van een scheiding.”



“Mieke van der Linden heeft als MfN-registermediator veel ervaring opgedaan in de sociaal-emotionele begeleiding van scheidende stellen.”

Martens | Scheidingsadvies
Divorce advisory

www.mscheidingsadvies.nl

BudgetScheiding.NL

www.budgetscheiding.nl



www.door1deur.nl

ISBN 978-90-9027774-5



9 789090 277745 >